

Дуугъар элвг тег, билгär öргн танъгъч

Октябрьск революц болад олн келн улст цугъараднь хувтá шин бáаьл-джиргъл öгсн мөн. Тер тууджлгч кемин дөчн джил болсна байр—40-ч öөн. Эн дөчн джилн эргцд мана эдл-ахун, эрдм-герлинн öслт делгү ик диилвртá болв. Күч-көлсч советск баатр олна чидл-нилчär, Коммунистическ партин көтлврär, Советск правительств тер тоотиг кедж күцäв.

Алдр Ленинä нилчär тогтсн шин бáаьл олн келн улсин уха седклиг үндсärнь хуврäv. Дáанд мордад дáаьлддж йовсн Улан Цергä дáаьчнр нег гартан винтовкта, наатк гарарн шүлг бичдж, дуугъан дуулдж йовла. Эн хамг мана хальмг теегт бас болла.

Нег үлү, түрүн авгтан, хальмг газет, дегтр эклдж барлгдад уга бáаьсн цагт, элвг тег дүүрэд öргн танъгъчар дун гарч, домбрт келн биилддж йовла. Мана бичäчнр кевтän

гишнь тер дун-билгär дам-ждад öслä. Олна келн хурц мергн, үлгүр тууджнь кецу гүн ухата, келнä сáаьхн билгтá. Орсин алдр бичäчнр билгин уулдвртän көрнь авч, күмн улсин дуулдг дун, келдг ту-уль-түүк, туудж хамгиг эдлэд нернь делгрсн мөн.

Öдгä цагт хальмг улс цугъар күчтá ик байрта-бахта бáаьнä. Коммунистическ парть, Советск правительств хойртан икär ханцхана. Көгшн öвгн, күүкд улс, дорас öсдж йовх багъчуд күртлän байр кегъäd, голдан бáаьсн үгän, гатц ик седклän бичнä. Хöбч йовх улс чигн, танъгъчиг толгъалгч уулд бáаьх улс чигн шүлг-ду бичлднä. Сургъулин багшнр күч-көлсчнрин Советин депутатнр, орден зүүгъäчнр чигн, урднь нертá йовсн хучн бичäчнр, тедниг дахдж дорас öсдж йовх багъчуд — цугъар шүлгär, бахта билгär болн байрин белгär йöбрänä.

Тедн дотрас түрүн үг, наснь

медärсн Дорджин Боктад öгий. Илгäсн байрин шүлгдän нигдж бичнä:

Хальмг танъгъчиг бурдäгäд Хärү автономинь öгв.
Ханджанав, Парть чамдан,
Халун мендän келджänäv.

Мана редакцд ирэд бáаьдг шүлгүд, дуд йир ик олн. Цугинь газетд бактадж барлдж большгон учр деерäs, эс барлгддж бáаьх шүлгүдин шүүвр-хälävр кенävдн. Эднäs зäрмäsнь сунъгъад, неджäd öблг барлад үзүлсвдн.

Актвин Делгр гидг күүкд күн эврänнь бичсн шүлгдän иигдж келнä;

— Олн улсин ницнъгъү седкл

Улан хад-чолун мет батрх
Алдр Ленинä зааврар
Ончта коммунизм батрх.
Угин даршлгънь, ухань зöвтá чик. Эн төрär цугъар гилтá тинм-тинмär бичлднä.

Öмн цагт сургъулин багш йовсн Öвгнä Бадм Элст балгъсан мактдж иигдж бичнä:

— Хальмг хамцулсн Элст,
Харнъгъугъас гетлгсн Элст,
Думбр балгъсн Элстдän
Дуурäd хальмгуд баглрв.

Целинн района, „Лениск“ — совхозас Манджин Цевг теегтän бахтдж дуулна:

— Наласн öргн теегм
Нарна герлд унъартна.
Төгäлнъгдän эргäd хäläхнь
Тöрсн, öссн теегм.

Мана хальмг келär барлгдх „Хальмг үнн“ — газетиг йöрädж бас туслнь шүлг Байдин Санджара бичнä:

— „Хальмг үнн“ чамдан
Халун мендän илгäджänäv.
Хäärtä, күндтá нерän
Холд туурултха гиджänäv.

Дорас шин эклдж бичджäh багъчуд заагас (насарн биш, билгärн) Топалов Михаил эврä бийиннь седкл-дуран дуундан орулдж, иигдж дуулна:

— Дорд үзгин салькн
Дуулн бáаьдж үлänä.
Дурта мини күүкн
Даша домбрч болвч.

Иим олн шүлгүд ирсн бáаьнä. Эднä цугъаран ухан седкл — мана öслт-күслтиг Коммунистическ парть, Советск правительств хойран күч - нилчиг, алдр Ленинä ач-тусиг дун-шүлгдän давтдж лавтрха бичнä. Эн саамдан дуту-дундинь

хäläхär седсн угавдн. Дуту уга үлү уга. Дуту куцдг — дунд дүүрдг гидж хальмг үлгүр бáаьдг. Дакн-дакн давтдж келх үгмүд: шин бичджäh шүлгүдтän хуучн үлгүр, тууджас унд авч уулдхмн. Теднä цецн мергнäs уха авхмн, эрдм-сургъулän öбдлүлхмн.

Манд бичдг улсин нернь йир олн. Шүлг бичдж илгäсн улсин зäрминнь нерн: Дорджин Бокта, Öвгнä-Бадм, Актвин Делгр, Манджакан Баснь, Джимбин Бемб, Санъгъан Леонид, Лиджин Эрицн, Балакан Алексей, Топалов Михаил, Байдин Санджара, Очра Боова, Балдра Очр, Босхмджин Дордж, нань чигн кесг улс. Эднä зäрм шүлгүдинь газетдän барлдж бáаьнä бидн. Эс барлгдсн шүлгүдäs ахрар эн бичгт бас үзүлдж гаргъад, цäälгъвр кегдв. Тер улс цаарандан бичсн дун, шүлгän сáанär ясрулх зöвта. Нärн келтá, гүн ухата билг-уулдвр делгрүлхмн.

Дуугъар элвг тег, билгär öргн танъгъч öсдж öргджхнь дарг уга лавтал

СЯН-БЕЛГИН ХАСР,
Элст, 1957 дж.